

HALACHIC AND HASHKAFIC ISSUES IN CONTEMPORARY SOCIETY

23 - MIXED SEATING AT WEDDING

OU ISRAEL CENTER - SUMMER 2016

A] INTRODUCTORY THOUGHTS

- Prayer in a synagogue requires separation of men and women by a mechitza¹.
- Does this apply to other events held in a synagogue (eg a shiur)?
- Is there a source for such separation at a *seuda shel mitzvah* eg the wedding meal and subsequent Sheva Berachot?
- Is there any source to extend that to any regular gathering of men and women eg a fundraising dinner, a concert?
- Weddings in particular can lend themselves to *kalut rosh*. How does this affect the analysis²?

B] CHAZAL: THE SUCCOT PRECEDENT

1. במוצאי יום טוב הראשון של חג ירדו לעזרת נשים ומתקנין שם תקון גדול

משנה סוכה פרק ה משנה ב

In the run up to the Simchat Beit HaShoeva, there was a 'great installation' added to the Ezrat Nashim in the Temple.

2. **במוצאי יום טוב כו'.** מאי תיקון גדול? אמר רבי אלעזר: כאותה ששנינו - חלקה היתה בראשונה והקיפורה גזוטרטא והתקינו שיהו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה. תנו רבנן: בראשונה היו נשים מבפנים ואנשים מבחוץ והיו באים לידי קלות ראש. התקינו שיהו נשים יושבות מבחוץ ואנשים מבפנים, ועדיין היו באין לידי קלות ראש. התקינו שיהו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה. היכי עביד הכי? והכתיב (דברי הימים א' כח:ט) *הכל בכתב מיד ה' עלי השפיל [כל מלאכות התבנית]!!* אמר רב: קרא אשכחו ודרוש (זכריה יב:ב) *וְסִפְדָה הָאָרֶץ מְשֻׁפְחוֹת מְשֻׁפְחוֹת לְבָד מְשֻׁפְחָת בֵּית דָּוִד לְבָד וְנִשְׁיָהֶם לְבָד*. אמרו: והלא דברים קל וחומר. ומה לעתיד לבא - שעוסקין בהספד ואין יצר הרע שולט בהם, אמרה תורה אנשים לבד ונשים לבד, עכשיו שעוסקין בשמחה ויצר הרע שולט בהם על אחת כמה וכמה!

סוכה נא.

The Gemara explains that the atmosphere of celebration in the Temple during the Simchat Beit HaShoeva was a recipe for kalut rosh - casual socializing. They tried a number of systems to separate the men and women for those evenings. The only one which worked was a balcony in the Ezrat Nashim - women upstairs and men downstairs.

This raises a number of important questions:

- The Temple, like the synagogue, is a place where kalut rosh is actively prohibited. So it is easy to see how this source extends to mechitza in synagogue services. But does it extend to other gatherings (where kalut rosh may be undesirable but not actively prohibited)?
- Is there an implication that on occasions other than the Simchat Beit HaShoeva the men and the women in the Temple were not separated since there was no concern of kalut rosh. If so, is mixing permitted if kalut rosh is not a concern? Or maybe men and women were always practically separated in the Temple, which was easily achieved due to the relatively small number of women present. Only on Succot was there a need for a special structure, due to the large number of men and women together.
- The source from Zecharia seems to mandate separation at all public gatherings, even funerals where kalut rosh is not an concern.
- Why was the balcony effective in avoiding kalut rosh when the other systems failed? It certainly prevented the men from mingling with the women (which perhaps the other systems did not fully). But did it also stop the men from seeing the women?

1. Mechitza will iy'H be the subject of a separate shiur.

2. As we will see, kalut rosh is prohibited in a shul. In other scenarios is it prohibited or just actively discouraged?

3. וחלקה היתה בראשונה והקיפונה כצוצרה שהנשים רואות מלמעלן והאנשים מלמטן כדי שלא יהו מעורבין

משנה מידות פרק ב משנה ה

On the issue of mingling vs. seeing, the Mishna in Middot seems clear that the problem was mingling.

4. וכיצד היו עושין ערב יום טוב הראשון היו מתקנין במקדש מקום לנשים מלמעלה ולאנשים מלמטה כדי שלא יתערבו אלו עם אלו

רמב"ם הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ח הלכה יב

5. סמכו זה צננין עראי לגדור פרטות שלא להקל ראש להעמיד אנשים ונשים בערבוזיא

בית הבחירה למאירי מסכת סוכה דף נ עמוד א

The Rambam in Mishna Torah and the Meiri are clear that the issue was mingling.

6. שהיו מכינים מקום לנשים ומקום גדור לאנשים, ומקום הנשים למעלה על מקום האנשים גבוה ממנו כדי שלא יסתכלו האנשים בנשים

רמב"ם על משנה מסכת סוכה פרק ה משנה ב

However the Rambam in his commentary on the Mishna states that there was a mechitza (מקום גדור) so that the men could not stare inappropriately at the women.

7. פירש הרמב"ם כדי שלא יסתכלו האנשים בנשים. והדיון עמו. כי האנשים שלמטה היו הרוחין צשמחה לא השמחים צענמן ואמנם הסתכלות האנשים בנשים מביא לידי קלות ראש. כי הוא ימשל בך כתיב (בראשית ו'). ועוד משום קישוי לדעת. ושמא יראה קרי. כ"ש בחלרות בית ה'

תוספות יום טוב מסכת סוכה פרק ה משנה ב

Tosefot Yom Tov follows this position of the Rambam and understands that the men were not allowed to see the women. He considers there to be a serious possibility of the men becoming sexually aroused by the atmosphere - something prohibited in any scenario and all the more so in the Temple.

- Is there any room to qualify this view today by the greater familiarity of men with women? Is there always such sexual tension in a mixed gathering? Is this a halachic area which may differ according to the circumstances, or will we apply the principle of 'lo plug' - that the halacha sometimes refuses to distinguish between subtly different circumstances but applies a blanket prohibition.
- Contemporary halachic authorities are divided as to whether the function of the balcony in the Temple was indeed to prevent mingling³ or to prevent the men from looking at the women⁴.

C] CHAZAL: THE PESACH PRECEDENT

8. והכלה הופכת את פניה ואוכלת

משנה פסחים פרק ז משנה יג

The Mishna rules that a Kallah eating Korban Pesach in a group may turn away from the group to eat (even though this may give the impression that she is not eating with the rest of the group, which would be prohibited)

9. הכלה הופכת את פניה וכו'. מאי טעמא? - אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: מפני שהיא בושה (רש"י) - לאכול לעיני האנשים, על ידי שמסתכלים בה

פסחים פו:

The Gemara explains that her embarrassment is due to the men she is eating with staring at her. There is no suggestion here that there is anything wrong with the men and women eating together.

- In the time of Chazal people did not eat together at one table, but rather individually on separate small tables. So while this source may be a precedent for men and women eating in the same room with no mechitza, would it be extendable to eating at the same table?

3. R. Moshe Feinstein (Igrot Moshe O.C. 1:39) and R. Yechiel Weinberg (Seridei Eish 2:14).

4. R' Eliezer Waldenberg (Tzitz Eliezer 7:8) and R. Shmuel Vosner (Shevet HaLevi 1:19).

D] THE GEONIM

10. **קפט** מהוא שיכנסו בני אדם לבית המשתה או לגמילות חסדים ויאכלו בסעודה האנשים עם הנשים מעורבבין? כך המעשה: אם בזמן שהנשים יושבות כאחת בפני עצמן והאנשים בפני עצמן מותרין על מנת שלא ימזגו אנשים לנשים ונשים לאנשים. וכן בחילוק המנות והפרפריות. אבל אסורין הן בסעודה בזמן שהן מעורבבין אלו ואלו - האנשים והנשים, שאסור לו לאדם להתערב עם הנשים בסעודה חוץ מאחותו ואחות אביו ואחות אמו ואחות אשתו על מנת שתהא אשתו בסעודה, שהיא משמרתו מן העבירה

אוצר הגאונים כרך ו' סוכה נב. ע' 69-70

The Geonim write that men and women may not eat together at a wedding or 'gemilut chasadim' meal. A man may eat with close female relatives even if technically arayot (eg sister-in-law) as long as his wife is present as his shomeret.

- This somewhat obscure source was not known to many of the commentators and is not quoted in the Rambam, Tur or Shulchan Aruch.

E] THE RISHONIM

11. אסור להתערב הנשים עם האנשים בין בסעודה בין בכל עניין, אלא נשים לבד והאנשים לבד מקל וחומר - ומה אם בעונת האבל כתיב וספדו בית ישראל משפת' לבד בית דוד לבד ונשיהם לבד, המשתה והשחוק על אחת כמה וכמה מפני שיצר הרע מתגרה במ

ספר הפרדס יט:

Another less well-known source is the Sefer HaPardes (probably written by the school of Rashi in 12C France). He rules (perhaps following the Geonic source above) that all public mixing of men and women is prohibited, including at meals.

12. כל המברך שהשמחה במעונו צריך לחקור אם קיימו וגילו ברעדה אם רעדה במקום גילה. אבל אם לוקח אדם אשה שאינה הגונה או היא לוקחת איש שאינו הגון או שניהם אינם הגונים או אין תרבות שם ונבול פה ביניהם או נשים יושבות בין האנשים שהרהורים שם לא יתכן לברך שהשמחה במעונו. כל מצוה הבאה עבירה על ידה מוטב שלא יעשה המצוה כמו מצוה לשמח החתן, ואם יש פריצים ויודע שבלא פריצות לא יהיה או אינו יכול להיות בלא הרהור או אינו יכול להיות מלראות בנשים אל יהיה שם

ספר חסידים (מרגליות) סימן שצג

A much more famous source is this piece by R' Yehuda HaChasid (12/13C Germany). He specifically focuses on weddings and rules that the blessing 'shehasimcha bim'onu' in the special wedding zimun may not be recited in an environment which lacks appropriate Yirat Shamayim. He gives various examples of vulgar gatherings and includes where 'women and men sit together and there are inappropriate sexual thoughts'. He also prohibits men attending weddings where they will see women present who are inappropriately dressed.

- Is this statement of the Sefer Chasidim binding in halacha or a middat chasidut?⁵
- Does it prohibit the mixed group or just state that שהשמחה במעונו may not be said in a mixed group?
- Does it prohibit all mixing or only when there will be inappropriate thoughts (or is this inevitable)?⁶
- Does this source go further than the previous ones and prohibit men from seeing women at the wedding meal?

13. מצאתי בספר חסידים כל מקום שהאנשים ונשים רואין זה את זה כגון בסעודת נשואין אין לברך שהשמחה במעונו, לפי שאין שמחה לפני הקדוש ברוך הוא כשיש בו הרהורי עבירה

ספר המנהגים (טירנא) הגהות המנהגים דיני יוצרות והפטרות

The ruling of the Sefer Chasidim is brought in the Sefer Minhagim (14/15C Austria⁷). He understands the ruling clearly and strictly. Where men and women see each other at the wedding meal, there cannot be a simcha of kedusha and שהשמחה במעונו may not be said.

5. Many of the statements of R. Yehuda HaChasid were accepted as binding in halacha. But many others were seen as strictures of the pietist school of the Chasidei Ashkenaz and not accepted in mainstream psak.

6. In this context what is the implication of the 'ש' in 'שהרהורים'?

7. Original written by R. Yitzchak Tyra in 14/15C Austria but added to by others over the following century until publication in 1566.

14. עוד טוב לשמח חתן וכלה ... ומאד ייזהר שלא לשמחם בנבול פה, כי זאת השמחה היא אף וחימה וקצף. ולא שמחת אנשים ונשים יחדיו, כי זאת השמחה היא קלות ראש. ואפילו בשעת ההספד והאבל אמרו: אנשים לבד ונשים לבד, כל שכן בשעת השמחה

ספר אורחות צדיקים שער השמחה

Sefer Orchot Tzadikim (15C) rules that men and women must be separate for the the 'simcha' of the wedding

F] THE EARLY ACHARONIM

- The issue of separate seating at weddings and the ruling of the Sefer Chasidim is not brought explicitly in the Shulchan Aruch.

15. חייבים ב"ד להעמיד שוטרים ברגלים, שיהיו משוטטים ומחפשים בגנות ובפרדסים ועל הנהרות שלא יתקבצו שם לאכול ולשתות אנשים ונשים, ויבואו לידי עבירה. וכן יזהירו בדבר זה לכל העם, שלא יתערבו אנשים ונשים בבתיהם בשמחה ולא ימשכו ביין, שמא יבואו לידי עבירה, אלא יהיו כולם קדושים (משנה צרורה סימן ס"ק כג: הנה צלמת ד"ז החיוב תמיד להזכיר ולמחות מי שיש צידו [כא] אלא שצרגל מלוי הקלקול ביותר)

שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום טוב סימן תקכט סעיף ד

Shulchan Aruch rules (based on the Rambam) that special efforts must be made to avoid mass mixed gatherings, especially when simcha and drink are thrown into the mix! Mishna Berura says that this applies to other occasions too.

16. באמת חיוב זה שייך בכל עת וזמן שיש שמחה כגון באירוסין ובנישואין וברית מילה וכדומה שצריך למחות מי שיכולת בידו של יתערבו אנשים ונשים יחד דהיינו במקום אחד

כף החיים שם אות מח

The Kaf Hachayim understands that this source relates directly to seating at weddings, in which case mixed seating would be clearly prohibited. Most poskim have understood this to be referring to spontaneous large public gatherings and therefore not to be strictly relevant to organized weddings⁸.

The issue of seating at weddings IS picked up by the major halachic commentators of early Acharonim, with differing perspectives!

17. וברוב מקומות החתן והשושבינין אוכלין בבית אחד, והכלה עם שושבינים בבית אחר. גם בספר חסידים (סימן שצ"ג - תתש"כ) כתב שאין לברך שהשמחה במעונו היכן שיושבין אנשים ונשים בחדר אחד, כי השטן מקטרג, ואין שמחה לפני הקדוש ברוך הוא. ואני הגבר אשר ראה עני עמי שכמה קלקולים באו מזה! ומכל מקום מנהג יפה כשמברכים ברכת חתנים, דהיינו כל ז' ברכות, שמוליכים הכלה במקום החתן, דז' ברכות על עיקר היווג וחיבור נתקנה. אם כן ראוי לברך על שניהם

ים של שלמה מסכת כתובות פרק א אות כ'

R. Shlomo Luria (16C Poland), relates that the minhag of his day was that the men and women (including chatan and kallah) sat separately for the wedding meal, but that the kallah was brought to sit with the chatan for the Sheva Berachot. Although he clearly disapproves of mixed seating, he does not record an explicit prohibition.

18. סעיף לו אמרו בספר חסידים כל מקום שאנשים ונשים רואין זה את זה כגון בסעודת נישואין אין לברך שהשמחה במעונו, לפי שאין שמחה לפני הקדוש ברוך הוא כשיש בו הרהורי עבירה ע"כ. ואין נזהרין עכשיו בזה, ואפשר משום דעכשיו מורגלות הנשים הרבה בין האנשים ואין כאן הרהורי עבירה כל כך, דדמייין עלן כקאקי חיורא מתוך רוב הרגלן בינינו וכיון דדשו דשו

לבוש אורח חיים מנהגים

Rav Mordechai Yaffe⁹ (late 16C Poland) also quotes the Sefer Chasidim but states that the custom in his community was for the men and women to sit together at weddings. His justification of the his custom is that men and women are now used to being with each other and thus the likelihood of 'hirschurei aveira' is far lessened¹⁰.

8. See R. Getzel Ellinson, Hatzne'a Lechet Chap 1 Section VII. However, it could certainly apply to concerts and gatherings such as Hakafof Sheniot. It is reported that the Gr'a would not allow his daughter to attend Tashlich for this reason.

9. In the Levush - one of the most important halachic works of the 16C immediately following the Shulchan Aruch.

10. Note that it is not clear how far the Levush goes in practice. He clearly allows mixed seating in the same room with no mechitza but it is not explicit that he allowed mixed seating at the same table. Nevertheless, based on his reasoning of habituation it seems that mixed tables in our society is consistent with the psak of the Levush.

G] HABITUATION AS A HALACHIC FACTOR

19. רב גידל הוה רגיל דהוה קא אזיל ויתב אשערי דטבילה, אמר להו: הכי טבילו והכי טבילו. אמרי ליה רבנן: לא קא מסתפי מר מיצר הרע? אמר להו: דמיין באפאי כי קאקי חוורי

ברכות כ.

Rav Gidel would instruct women on hilchot Tevila by the mikveh. When challenged as to whether this was appropriate, he responded that the women were like 'white geese' to him.

- The position of the Levush clearly reflects a halachic perspective that habituation of men with women and the general mixing of the sexes in society has an impact in halacha. If interaction between women and men will not in fact lead to inappropriate thoughts and behaviors, then it is halachically permitted, as seen in the example of Rav Gidel.
- But is the precedent of Rav Gidel, who may have been an exceptional tzaddik, relevant to regular people?

20. שלא לתור אחר העין דכתיב (במדבר טו) אחרי עיניכם. דרשו רבותינו (סנהד' צב) זהו זנות - שלא יסתכל בנשים לשם זנות. אף על גב דמפיק הסתכלות נשים מקרא דונשמרתם מכל דבר רע, ההוא הסתכלות נשים שלא לשם זנות רק שנהנה בהסתכלה. אבל אי דמיין עליה כי כשורי או כי קאקי חוורי, שרי

ספר מצוות קטן מצוה ל

The Sma'k¹¹ rules that, indeed, if a man will not be adversely or improperly affected by dealing with women, there is no prohibition for him to look at women.

21. רב אחא מרכיב לה אכתפיה ומרקד, אמרי ליה רבנן: אנן מהו למיעבד הכי? אמר להו: אי דמיין עלייכו ככשורא - לחיי, ואי לא - לא

כתובות יז.

In a similar case, the Gemara records that one of the Amoraim would carry the Kallah on his shoulders¹² around the wedding feast. When his students asked how this was halachically legitimate his answer was that there was no sexual context for him, but would be for them!¹³

22. א צריך אדם להתרחק מהנשים מאד מאד. ואסור לקרוץ בידי או ברגליו ולרמוז בעיניו לאחד מהעריות. ואסור לשחוק עמה, להקל ראשו כנגדה או להביט ביופיה והמתכוין לאחד מאלו הדברים מכין אותו מכת מרדות. אלו הדברים אסורים גם בחייבי לאוין
ה אסור להשתמש באשה כלל, בין גדולה בין קטנה, בין שפחה בין משוחררת, שמא יבא לידי הרהור עבירה. באיזה שמוש אמרו, ברחיצת פניו ידיו ורגליו, אפילו ליצוק לו מים לרחוץ פניו ידיו ורגליו אפילו אינה נוגעת בו, והצעת המטה בפניו, ומזיגת הכוס. הגה: וי"א דכל שאינו עושה דרך חצה, רק כוונתו לשם שמים, מותר. לכן נהגו להקל צדצרים אלו

שולחן ערוך אבן העזר הלכות אישות סימן כא

The Shulchan Aruch rules that total separation of the sexes is required wherever this could lead to inappropriate sexual behavior. In many cases, such behavior would be a Torah prohibition. The Rema adds that where people are clearly acting leshem shamayim and there is no inappropriate sexual context, some interaction is acceptable.

23. לשם שמים - ... וז"ל הריעצ"א סוף קידושין: הכל לפי דעת ויראת שמים וכן הלכתא. דהכל כפי מה שאדם מכיר בעלמו שיצרו נכנע וכפוף לו ואין מעלה טינה צלצו כלל מותר לו להסתכל ולדבר עם הערוה ולשאול צלום א"א והיינו הדין דר' יוחנן יתיב אשערי טבילה ורצ אדא בר אבבה דנקט כלב אכתפיה ורקיד צב ולא חייש להרכורא מטעמא דאמנן אלא שאין ראוי להקל צב אלא לחסיד גדול עכ"ל

פתחי תשובה אבן העזר סימן כא ס"ק ג

Ultimately the judgement of who is 'leshem shamayim' is a very tricky one. On the one hand, many interactions between men and women are clearly now free of any sexual context. On the other hand, a person should not be too sure of themselves unless they are a 'chasisd gadol' (and maybe not even then!)

11. Sefer Mitzvot HaKatan - R. Yitzchak of Corbeil, 13C France.

12. Some mefarshim suggest this was on a chair, but it is not clear.

13. Compare the modern phenomenon of the Mitzvah Tanz with the Rebbe.

24. אל יקחך לבך לומר דהשתא חשיבי כרגילים בקול נשים ואין לחוש להרהור, וכעין מ"ש הר"ח דלרגיל בקול מותר. (אלא דהתם ר"ל קול הרגיל בו שאינו של זמר). שאין לנו לומר דברים אלו מדעתנו כל שאינו מפורש בש"ס ופוסקים. ... הן אמת שראיתי להלבוש (סוף אר"ח במנהגים אות לו) שכ' מ"מ אין כל הנידונים שוין. ויש לחלק בין הנושאים. וק"ל.

שו"ת יביע אומר חלק א - אורח חיים סימן ו

Rav Ovadia Yosef here explains that habituation is not an automatic heter. He rejects it in the case of Kol Isha, at the same time as accepting that some classic poskim permitted mixed seating at weddings on these grounds and that this was the minhag in many communities for centuries. In business life and society there has been a significant change in the interaction between men and women, which could impact on halacha. Habituation would not however be a heter for mixed dancing or swimming, which are areas far more prone to yetzer hara¹⁴ and which may be independantly specifically prohibited.

25. פגע אשה בשוק, אסור להלך אחריה, אלא רץ ומסלקה לצדדין או לאחרי

שולחן ערוך אבן העזר הלכות אישות סימן כא סעיף א

Shulchan Aruch rules that a man may not walk behind a women in public in case he looks at her inappropriately.

26. אבל משא"כ בזמן הזה שהמציאות לא כן, אלא האשה אינה יושבת בירכתי ביתה כבזמן הקדום ורגילין יותר בראית אשה ברחוב, לכן קלקלתם תקנתם דאין כ"כ עתה חשש הרהור בהליכה אחריה כפי אז ועל כן הקיל התה"ד משום ה"ט עכ"פ באשת חברו ובאמו כנ"ל

שו"ת ציץ אליעזר חלק ט סימן נ

The Tzitz Eliezer recognizes that in today's world when women are far more present in the public sphere, this is far less likely to cause inappropriate reactions in men.

27. כי מצד הסברא ה' נלענ"ד דמלשון השו"ע באהע"ז סי' כ"א סעי' א' "פגע" אשה בשוק משמע דאין דרכן של נשים להיות בשווקים, ורק על דרך מקרה "פגע". וכידוע דלפנים ה' דרכן של נשים צנועות להיות בבית כדכתיב כל כבודה בת מלך פנימה (ומפורסם מהחת"ס דטעמא דנשים אין מדליקות לעצמן נר חנוכה הוא כדי שלא תעמודנה על פתח הבית הסמוך לרה"ר). ולכן כשהולך כנגד אשה אין החשש גדול כי יתבייש להסתכל בה שהרי היא תרגיש בכך, משא"כ לאחריה שהוא רואה ואינו נראה חיישינן טפי. ונוסף לזה גם נראה שבזמננו ה' אפשר להזהר מלכת אחרי אשה, משא"כ בזמננו הרי אף אם יברח מאחורי אשה ימצא תיכף את עצמו אחורי אשה אחרת! וכמדומה לי שנשים מצויות ברחוב יותר מאנשים. ומה גם בזמנינו שהפריצות מצויה הרבה ולצערנו הפרוץ מרובה על העומד ואין מתביישים להסתכל באשה גם בפניה. ולכן ה' נלע"ד דבמקום מצוה או שצריך לעשות כן מצד הנימוס אין טעם להחמיר בזמננו

שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן צא

R. Shlomo Zalman Auerbach takes a similar halachic approach and permits this in situations of need.

• Some Poskim have taken the same position on the talmudic prohibition a man of sending regards someone else's wife. In modern society, where this would no longer be seen as an expression of intimacy, it would no longer be prohibited¹⁵.

14. How this impacts on kol isha is a matter of intense debate? In scenarios where women are singing and which are clearly prone to yetzer hara, there are no grounds for leniency on the basis of habituation. However it is certainly arguable that where the context is not one of yetzer hara, the intentions are leshem shamayim and there is a real 'down side' to walking out, this argument need to be considered. This has been a real issue in I.D.F. ceremonies where there are sometimes women singers as part of the program. Should all the religious soldiers leave (which often causes considerable offense/resentment/potential chilul Hashem) or may they stay. One is certainly NOT allowed to do a clear aveira in order to avoid upsetting someone else - such an aveira would itself be a chilul Hashem - but is it so clear in this case? See *Kol Isha: A Woman's Voice*, Rav Moshe Lichtenstein, Tradition 46:1, 2013 p9.

15. Shu't Maharam Shik EH53.

H] FORMATION OF A MODERN-DAY PSAK

28. בקראקא נוהגין שבסעודה שעושין בליל ב' מברכין אשר ברא ולא שהשמחה במעונו והוא תימה ולא מצאתי שום טעם למנהגם זה אלא לפי שסעודה זאת קטנה היא ומושיבין האנשים והנשים יחד בחדר אחד וכתב במנהגים (שם, הגהות אות יד) דאין מברכין שהשמחה במעונו היכא דאיכא חששא דהרהור עבירה. ולפי זה ודאי היכא דאין שם אלא אנשים במסיבה צריך לברך שהשמחה במעונו

ב"ח אבן העזר סימן סב

The Bach¹⁶ records an interesting custom from 17C Poland. Weddings were usually held on Fridays. On the second night of Sheva Berachot (Motzash), the regular 7 Berachot were recited but without שהשמחה in the zimun. This appears very strange since, if anything, שהשמחה במעונו is more likely to be recited than אשר ברא¹⁷ The Bach explains that the Motzash Sheva Berachot was a smaller more intimate gathering and men and women were mixed. Following the Sefer Chasidim, שהשמחה במעונו may not be said.

29. לפענד"נ ליישב דהמנהג נתפשט ע"פ ספר חסידים שכ"מ שאנשים ונשים רואין זא"ז כגון בסעודת נישואין אין לברך שהש"ב לפי שאין שמחה לפני הקדוש ברוך הוא כשיש הרהורי עבירה ... ולפי שבאותו סעודה בליל ב' אין עושין סעודה כ"א לקרובים וכולם יושבין בבית חורף וסועדין ביחד אצל חתן וכמה אנשים ונשים, לפיכך א"א שהש"ב ע"פ ס"ח. משא"כ בשבת בסעודה ג' דעושין סעודה גדולה ואנשים בלבד ונשים בלבד. וכן בסעודה בליל שבת ובשבת שחרית אין סועדין לשם בקראקא כי אם בחורים ובתולות אין בו הרהורי עבירה. אלא דוקא כשסועדין נשים בעולות בעל בליל ב' לפיכך א"א שהש"ב

שו"ת ב"ח החדשות סימן נה

The Bach explains further in his teshuvot. The Motzash 7 Berachot was a family-only meal with mixed men and women. Following the Sefer Chasidim they did not say שהשמחה במעונו due to 'hirhurei aveira' (although they DID hold the mixed event!) Seuda Shelishit was much larger and separate. Friday night and Shabbat lunch was mixed unmarrieds only and WAS said as there was apparently no concern for hirhurim!¹⁸

30. כתב ז"ח כשאנשים ונשים צהר א' אין אומרים ש"צ דאין שמחה כשיל"ר שולט

בית שמואל סימן סב ס"ק יא

The comments of the Bach were picked up by later poskim (here the Beit Shmuel - late 17C Poland). Again the specific wording was that שהשמחה במעונו may not be said at a mixed meal, rather than that the meal may not be mixed.

• In 1761 the Council of the Land of Lithuania made an official ruling that men and women may not sit together at the wedding meal with a cherem on those who do! This communal sanction no doubt crystallized the custom in many places.

31. ומ"ש הצב"ט צ"ח כשאנשים ונשים צהר א' א"א שש"צ כו' ע"י בלבוש ... טעם למה שאין לנו מזכרים צ"ח

פתחי תשובה אבן העזר סימן סב ס"ק יח

Nevertheless other 18C and 19C poskim (here the Pitchei Teshuva in mid 19C Lithuania) state that mixed seating at weddings is permitted, relying on the Levush.

32. צריכין לזהר שלא יאכלו אנשים ונשים בחדר אחד, שאם אוכלים אנשים ונשים בחדר אחד אין אומרים שהשמחה במעונו כי אין שמחה כשיצר הרע שולט.

קיצור שולחן ערוך סימן קמט סעיף א

The Kitzur Shulchan Aruch (19C Hungary) writes that men and women may not sit in the same room at weddings.

• Halachic voices from the 18C to the 20C speak in both directions on this issue. Some insist on separate seating whilst others maintain that this is not the custom.¹⁹ Many Rabbanim campaigned tirelessly against mixed dancing at weddings, which implies that mixed seating was certainly prevalent!

16. R. Yoel Sirkis - 16/17C Poland.

17. Whilst 7 Berachot are certainly only recited during the first week, there is a halachic discussion whether שהשמחה במעונו may be recited even during the first month or beyond.

18. It is difficult to understand why a gathering of singles is less problematic than marrieds. Maybe it was a much younger gathering, or maybe the singles were just more innocent then!

19. For a lengthy list of how different poskim ruled on this over the centuries, see an excellent article by Rabbi Eli Clark in The Journal of Halacha 35 pp 28-61.

I] CONTEMPORARY PSAK**I1] SEPARATE SEATING IS ABSOLUTELY REQUIRED. MIXED IS TOTALLY PROHIBITED**

33. וכאן (ביוהנסבורג) רובא דרובא דחתונות מעורבים ממש, ויושבים בשלחן אחד אנשים ונשים, ובעו"ה רבנים משתתפים בחתונות, ומי שנמנע מלהשתתף מסתכלים עליו כקנאי ותמהוני, ולדעתי המשתתפים עוברים בזה איסורים חמורים מאד ומחללים ש"ש ברבים! ובעו"ה ישנם רבנים אפילו בשמחות שלהם עושים כן ר"ל, הם בכלל חוטאים ומחטיאים את הרבים, ומי שעושה כן או אפילו משתתף בשמחה כזו, הם בכלל חוטאים ומחטיאים את הרבים, שהרי אסור להשתתף בשמחות כאלו

תשובות והנהגות כרך ב סימן תרנא

Rav Moshe Sternbuch is unequivocally against mixed seating

- Many modern poskim try to limit the application of the lenient position of the Levush²⁰ as (i) never having been lechatchila but a limud zechut; (ii) permitting separate tables with no mechitza but not mixed seating at the same table; (iii) not applying when there are women present who are improperly dressed.
- Presumably, in a society where men and women normally live separate lives (as in many Chasidish circles) the rationale of the Levush would certainly not apply.

I2] SEPARATE SEATING IS REQUIRED LECHATCHILA BUT MIXED IS ACCEPTABLE WHERE NECESSARY

34. ולכן משמע שבעת התפלה הרי הוא בדיני קדושה מדאורייתא ויהיה אסור לנהוג בו קלות ראש בתפלה מדאורייתא. אבל מוכרחין קצת לומר שדין זה הוא מדאורייתא בכל מקום קבוץ משמע שהוא איסור בכל מקום שצריכין להקבץ בו אנשים ונשים שאסורין להיות בלא הבדלת מחיצה ביניהם כדי שלא יבואו לידי קלות ראש

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן לט

In a 1946 teshuva Rav Moshe Feinstein writes that all gatherings of men and women, whether or not in shul, require a mechitza by Torah law to prevent mingling .

35. ובמקום קבוץ לדברי הרשות ואף בחתונות מסופקני אם יש האיסור זה באופן שליכא חשש יחוד. ויותר נוטה שליכא לאיסור זה דהא אשכחן באכילת הפסח שהיו אוכלין האנשים והנשים בבית אחד, והיו שם כמה משפחות שאין לך כל פסח ופסח שלא נמנו עליו יותר מעשרה וגם שאין עושין נשים ועבדים בחבורה אחת משום תפלות משמע שנשים עם אנשים ישראלים מותר אבל בביהכ"נ ובשעת התפלה הוא איסור ברור ומדאורייתא וצריך שתהיה מחיצה של י"ח טפחים ביניהם או שיהיו הנשים למעלה והאנשים למטה כדבארתי

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן מא

However in a 1951 teshuva Rav Moshe states that there is no probably issur to hold mixed events, other than during tefilla in a shul, where a mechitza is required. Some resolve the contradiction by suggesting²¹ that Rav Moshe is stricter with unorganized gatherings, where a mechitza is required, but is more lenient at weddings, which are more regulated and where there may be other mitigating factors (such as the mitzvah of simchat chatan vekalla and issues of shalom bayit).²²

36. (ט) נראה שצריכים להזהר לבל ישבו אנשים ונשים בערבוביא, אלא ייחדו מקום לגברים לבד, ולנשים לבד. וכמ"ש הב"ח (סי' סב) שנוהגים בקראקא וא"כ בודאי שבעריכת החופה שמתקבצים קהל גדול קרובים ורחוקים אין להסב אנשים ונשים ביחד, אלא כל אחד לחוד. ויש להוסיף עוד מ"ש הלבוש ומ"מ לכתחלה ודאי שיש להקפיד כמה שאפשר

שו"ת יביע אומר חלק ג - אבן העזר סימן י

Rav Ovadia Yosef requires separate seating, although acknowledges the lenient shitta of the Levush as a bedieved.

20. The Chafetz Chaim condemns mixed seating at weddings (Geder Olam p43).

21. See R. Getzel Ellinson in Hatzne'ah Lechet p30 n65.

22. It is reported that of the 4 weddings that Rav Moshe made, 2 were totally separate. Rav Reuven's wedding had some mixed tables to accommodate some guests from the other side. Rav Tendler's wedding had the Feinstein side separate and the Tendler side mixed. Anyone who was attending weddings in America 40+ years ago can recount many examples of gedolei haposkim of the time who regularly attended weddings with mixed seating. Others would counter that those poskim disapproved of mixed seating, but understood that the uneducated state of America Jewry did not then allow any stricter halachic standards. Indeed, there were always those (often from Chasidish backgrounds) who insisted on separate seating. Rav Soloveitchik is reported by talmidim as having clearly accepted the propriety of mixed seating.

13] MIXED SEATING IS PERMITTED BASED ON LONG-STANDING COMMUNAL MINHAG

- Many poskim acknowledge the sources which require mixed seating but are happy to uphold the long-standing minhag of many communities not to require this.²³
- Rav Yehuda Henkin rules that mixed seating at weddings is permitted but should not be encouraged²⁴.
- Some question the applicability of this minhag given the 'shift to the right' of the Orthodox community and the consequent adoption of more machmir customs

14] CONCERNS AT THE GENERAL PUSH TOWARDS SEPARATE SEATING

- Some in the Centrist Orthodox world have expressed concerns at the social pressure to have separate seating at weddings.²⁵
- This is especially true of singles, for whom weddings are an good opportunity in a safe environment to meet potential spouses.

NB. IN all of these conversations, there is surprisingly little discussion about the kabbalat panim, which is often far more mixed than the seating at the weddings. It would seem counter-intuitive to insist on separate seating whilst allowing a mixed reception (although this is often done).

General Motors Film Production

G.M.C.

TRUCKS
Immediate Deliveries
1-4 TONS
DISTRIBUTORS
BONALLACK & SONS
Royal 1057 - Cable St. E.

East London

And Tower Hamlets and Boro

ESTABLISHED 1856.

The Leading Paper for

THE CITY AND

for

No. 3949 SATURDAY, JANUARY 8, 1938

BRIDE FORBIDDEN TO DANCE WITH GROOM

STRANGEST WEDDING FOR YEARS
LADY GUESTS SEPARATED FROM MEN

"OBSERVER" STAFF REPORTER

(ONE OF THE STRANGEST WEDDINGS I HAVE EVER SEEN IN THE EAST END - OR IN ENGLAND FOR THAT MATTER - TOOK PLACE ON TUESDAY, WHEN THE REV. NATHAN SHARON OF 15, NATHANIEL BUILDINGS, FLOWER AND DEAN STREET, SPITALFIELDS, WAS MARRIED AT THE OLD KING'S HALL, COMMERCIAL ROAD, E.

His bride was a twenty-three year old milliner, Miss Helen Zaidman, of 24, Valence Road, Whitechapel.

I spoke to several of the 150 guests present, but only one old man remembered a wedding of his kind. But that was thirty-seven years ago. I noticed many of the young modern guests, unacquainted with the rigid ritual, were at a loss, and stood about in stony silence.

The bridegroom, who is studying for the clergy, attends the Tree of Life College and was desirous of being married in the strictest orthodox Jewish manner. He therefore chose what is known as a "Chasidish" wedding. This is distinguished by its special ritual, which consists of a strictly Jewish orthodox ceremony.

Women were separated from the men during the ceremony. Long-sleeved dresses only were allowed to be worn.

Men and women were not allowed to dance together at the reception.

One young girl, the groom's 18 year old sister, ignorant of the solemnity of the occasion, invited several friends for dancing after dinner. They had a rude shock.

At the reception at the Grand Palais, Commercial Road, the sexes also dined at separate tables; abstinence from meat was strictly observed, and every male present, Jewish, waiter and orchestra, wore black skull caps.

Even the bride and bridegroom were not allowed to dance together, except for one particular dance the "Mitzwan Dances." For this the nearest the couple can approach is the length of a handkerchief, one end of which each dancer holds.

Of special interest was the music, which was of traditional type and to this the men chanted.

The wedding, attended by many leading Rabbis, including the Headmaster and students of the Tree of Life College, lasted till the early hours of the morning.

"CHASIDISM is a movement which was founded centuries ago in Poland by one Bag Shem, and propagates the execution of a religious life more of a joyous character than on a composition of devoted resignation to the after-life only.

Stepney Doctor's Car Stolen
Recovered By 'Flying Squad' Officers

The theft of a Stepney doctor's car and its subsequent recovery by "Flying Squad" officers, was described at Thames Police Court on Monday.

Alfred Hardie (27), a motor driver, of no fixed abode; Morris Lakin (25), seaman, of Fieldgate Mansions, Myrtle Street, Stepney; and Daniel Cohen (22), a saloon car park, Parson's Street, Stepney, on Saturday, a saloon car, valued at £100, the property of Dr. Marcus of Turner Street, with receiving the car, with taking and driving away the car without the consent of the owner and having in their possession a piece of concrete.

Hardie was further charged with driving the car whilst not insured out a licence.

A remand was ordered.

NEW OPPONENT FOR MR. ATTLEE.

MR. WILLIAM COURTANEY,
the agricultural expert, who is recommended as prospective Conservative candidate for Limehouse (See page 5.)

CHINESE COINS STOLEN AT STEPNEY
Three Men in Court

THE DISAPPEARANCE OF 1,800 Chinese silver dollars, stated to be part of an enormous consignment from China, was mentioned at the Thames Police Court on Monday when three Stepney men were charged before Mr. John Harris with being concerned together in stealing from 19, Royal Mint Street, Stepney, between November 27th and December 18th, approximately 1,800 Chinese coins, valued at approximately £120, the property of Messrs. M. M. Rothschild and Sons.

The men were William Henry Kinchen, James Black, 215, Vespers Street; William Foster, Beachcroft Buildings, Brook Street; and Marc Van Praag, Eric Street.

Kinchen was further charged with receiving three coins, and Foster and Van Praag with receiving one each. Mr. Elam, prosecuting, asked that

AMAZING EARLY MORNING SCENE AT LIMEHOUSE

Alleged Knife Attack On Two Men

A AMAZING SCENE IN COMMERCIAL...

23. See Rabbi Clark's article ob cit.
 24. See <http://www.daat.ac.il/daat/kitveyet/shana/henkin-4.html>
 25. See the transcript of a famous shmuz on this by Rav Aaron Rakeffet of YU at <http://haemtz.blogspot.co.il/2006/02/mixed-seating-at-weddings.html>
 To download more source sheets and audio shiurim visit www.rabbimanning.com